



Chris Carter och Arkiv X

av Håkan Almgren

Den 19 maj 2002 visades det allra sista avsnittet av *Arkiv X* på amerikansk TV.

Arkiv X var under sin glanstid något unikt och imponerande, en världssuccé som gav upphov till romaner, faktaböcker, serietidningar, musik, datorspel och en långfilm. Och *Arkiv X'* upphovsman, Chris Carter, blev tack vare TV-seriens väldiga framgång hyllad och omtalad i termer som gränsar till geniförklaring.

Hyllningsropen har sedan länge tystnat och Carter har i viss mån omvärderats, men utan honom skulle *Arkiv X* aldrig ha funnits och TV-tittarna skulle aldrig ha fått nöjet att följa FBI-agenterna Dana Scullys och Fox Mulders utredningar av det paranormala.

Det må vara hur det vill med Carters genialitet, hans karriär är under alla omständigheter intressant. Han kom från ingenstans, arbetade sig upp och fick sin plats i solen.

För att ta det från absoluta början: Chris Carter föddes den 13 oktober 1956 i Bellflower, en liten ort utanför Los Angeles, USA. Pappan var byggnadsarbetare, mamman hemmafru och de gav sina två söner, Chris och lillebror Craig, en sträng uppfostran. Främst pappa Carter inpräntade i de båda sönerna att hårt arbete var en oemotsäglich dygd och föregick själv med gott exempel.

När det gällde alkohol var föräldrarna mindre goda förebilder. De drack ofta och mycket och deras dryckesvanor övergick efterhand i alkoholism.

Chris utmärkte sig inte särskilt i skolan, Craig var däremot en studiebegåvning. Chris var mer intresserad av sport och amerikansk fotboll medan Craig läste. Han läste mycket – främst science fiction.

Trots deras kärva utgångspunkt, socialt och ekonomiskt, studerade bröderna vidare på universitet. Båda tog examen, Chris i journalistik, Craig i fysik.

Craig blev sedermera biträdande professor i materiallära vid MIT (*Massachusetts Institute of Technology*).

Chris Carter bedrev sina högre studier vid *California State University* i Long Beach och hade nära till havet. Kaliforniens kust är perfekt för den som önskar ställa sig på surfbrädan och rida fram på de gigantiska Stillahavsvågorna, för att sedan, likt de sälar och sjölejon som befolkar klipporna, lojt ta igen sig i solskenet. Carter utvecklade en djup passion för surfarens fria, sunda och sorglösa livsstil.

Efter examen passade Carter därför på att förena sina två stora intressen, att skriva och att surfa, genom att frilansa för tidningen *Surfing Magazine*. Att resa runt till de olika surfarparadisen, intervjuar surfarstjärnorna och själv testa de bästa surfarplatserna... Kunde man ha det bättre?

Frilansandet ledde efter en tid till redaktörskap, och Carter kunde glädja sig åt att årslönen nu hamnat ovanför existensminimum. Men en önskan om att få berätta om något annat än surfarens upplevelser och miljöer började pocka på. Efter att ha sett Steven Spielbergs och George Lucas' *Jakten på den försvunna skatten* (*Raiders of the Lost Ark*, 1981) blev Carter så tagen att han fattade ett beslut: Det var för film och TV han ville skriva!

Under arbetet som redaktör för tidskriften lärde Carter känna en skribent som hade kontakter i film- och TV-branschen. Skribenten presenterade sin kusin, Dori Pierson, för Carter. Kusinen arbetade nämligen som manusförfattare.

Nu föll det sig så väl att Carter och Dori Pierson fattade tycke för varandra, och plötsligt hade Carter en partner som uppmuntrade och hjälpte honom med manusskrivandets teknik och principer.

Carter skrev en rad manus parallellt med redaktörsjobbet, ivrigt påhejad av sin blivande hustru (Dori Pierson blev fru Carter 1987), och när han arbetat fram ett manus som var bra nog att visa för omvärlden, drog han nytta av sin partners kontakter och presenterade manuset i de rätta kretsarna.

Men utan något resultat.

Carter gav inte tappt utan påbörjade ett nytt manus, en komedi, och när manuset var färdigt lät han det cirkulera bland TV-bolagens chefer.

Så småningom landade manuset framför ögonen på en herre vid namn Jeffrey Katzenberg, chef för *Walt Disney Productions*. Han konstaterade att den där Chris Carter verkade ha ett visst mått av talang. Året var 1985 och Katzenberg såg till att Carter fick sin chans och lät honom skriva på kontrakt för Disney.

Tillvaron som surfarjournalist och redaktör var till ända. Plötsligt hade Carter ett eget kontor i Disneys lokaler, en egen sekreterare och en mer än fördubblad årslön.

Carters kontor låg i en korridor med åtskilliga dörrar, och bakom varje dörr satt en författare i färd med att uppfylla sitt kontrakt och framställa manus i Disneys aldrig sinande berättelsefabrik. Kontraktet som Carter undertecknat band honom att färdigställa tre söndagsmatinéer för TV, familjeorienterade historier i Disneys anda.

Under sin tid hos Disney lärde han sig mer om manusförfattandets konst, träffade andra författare, utbytte erfarenheter och fick allt bättre grepp om produktionsprocessen. Och när han presterat de tre söndagsmatinéerna leddes han utan omsvep och till sin stora förvåning ut från Disneys område. Tack för den här tiden. Kul att ha träffats. Hej då!

Carter trodde att han aldrig mer skulle få arbeta i branschen. Hans karriär var slut innan den ens hunnit börja.

Men hans farhågor besannades inte.

TV-bolaget NBC tog över hans talanger, och kort därpå var han tillbaka hos Disney igen. Nu som både författare och producent.

En nybliven chef på *Twentieth Century Fox Television*, Peter Roth, var på jakt efter färsktalanger, som kunde ge bolaget en vitamininjektion. Han hade arbetat på Disney och kände till Carter och erbjöd honom ett jobb som utvecklare av TV-serier.

Carter såg nu en chans att förverkliga den idé han burit på en längre tid och tackade ja. Idén var långt ifrån familjeorienterad och innebar ingen sång och dans i ett glatt färgspektrum. Idén var inspirerad av *The Night Stalker*, en kortlivad TV-serie från början av sjuttioalet. Huvudpersonen i *The Night Stalker* är journalisten Carl Kolchack som äger en sällsynt förmåga att träffa på monster och paranormala fenomen under sitt arbete.

Carter frågade sig om det nu, år 1992, fanns något dylikt på amerikansk TV. Svaret var nej. Han ställde sig därför inför TV-bolagets chefer och presenterade sitt projekt, som skulle få titeln *Arkiv X*.

Arkiv X handlar, som de flesta säkert vet, om två FBI-agenter, Fox Mulder och Dana Scully, som utreder fall med paranormala inslag. Mannen i agentduon, Mulder, står för viljan att tro på det övernaturliga medan kvinnan, Scully, står för vetenskaplig rationalitet. Båda är välutbildade, Mulder med en examen i psykologi och Scully med en dito i medicin. Deras arbete kretsar kring ett arkiv i källaren till FBI:s högkvarter, ett arkiv där man förvarar olösta fall, ett arkiv med beteckningen "X".

I Carters manusutkast till "pilotavsnittet", det avsnitt som TV-bolagets ansvariga utgår ifrån när de avgör om det ska bli en TV-serie eller inte, utreder de två FBI-agenterna ett fall där man hittar döda kroppar under omständigheter som antyder utomjordisk inblandning.

Utomjordingar? Nej, det lät inte som något för en stor publik. TV-bolagets chefer sa nej.

Om Carter varit ensam om att tro på idén, så hade *Arkiv X* aldrig blivit till. Men Peter Roth, mannen som rekryterat honom, ansåg att idén hade potential och arrangerade ett nytt möte med ledningen. Och under detta möte presenterade Carter en vetenskaplig undersökning som visade att tre procent av Amerikas befolkning var övertygade om att de varit i händerna på utomjordingar. Rimligtvis borde det finnas ett genuint intresse bland landets TV-tittare för den här typen av historier.

Argumentationen gick hem, och *Arkiv X* fick grönt ljus.

I och med detta började det riktigt hårda arbetet: Skådespelare, produktionspersonal och inspelningsplats skulle vaskas fram.

En ung talang vid namn David Duchovny blev Carters val till rollen som FBI-agenten Fox Mulder. Duchovny hade erfarenhet av såväl teater som film och TV; han hade gästspelat i *Twin Peaks* i rollen som Dennis Bryson, agent för DEA (Drug Enforcement Administration) med rätt att vara transvestit även under arbetstid.

Som FBI-agenten Dana Scully ville Chris Carter ha Gillian Anderson. Men då sa cheferna stopp. Gillian Anderson saknade tillräcklig erfarenhet av TV-produktioner, hävdade de. Det var också en fråga om utseende. Hon gick inte i linje med chefernas syn på skönhet och erotisk dragningskraft.

Carter envisades. Gillian Anderson skulle ha rollen som Dana Scully. Så var det bara.

TV-bolagets chefer gav till slut med sig. Något de säkerligen aldrig ångrat. Samspelet mellan Duchovny och Anderson har varit en betydande del i *Arkiv X'* framgång.

Jakten på inspelningsplats innebar i praktiken en jakt på skog, för en sådan var av central betydelse i Carters manus. Och en passande skog fann man i trakten kring Vancouver, Kanada. Av naturliga skäl rekryterade man inspelningstekniker och annan markpersonal från Vancouver, medan all efterproduktion (klippning, ljudmixning, digitala effekter, musik m.m.) skulle skötas av TV-bolagets personal i Los Angeles.

Med alla bitarna på plats var det bara att börja inspelningen, och när pilotavsnittet var färdigt visades det för TV-bolagets chefer. De tyckte om det de fick se.

Det kan vara intressant att notera att pilotavsnittets slutscen är inspirerad av Carters favoritfilm. En kostymklädd herre vandrar i gången mellan stora lagerhyllor och stannar till för att arkivera ett implantat av (sannolikt) utomjordiskt ursprung, resultatet av Mulders och Scullys utredning. Han lämnar lagret, stänger dörren efter sig, varpå dörrskylten avslöjar att han befinner sig inom Pentagons hemliga domäner.

I *Jakten på den försvunna skatten* är det förbundsarken, laddad med Guds förgörande kraft, som packas ner i en spjällåda och förpassas till ett hemligt lager med likartade lådor.

Cheferna gillade *Arkiv X* så mycket att Carter och hans medarbetare fick förtroendet att spela in en hel säsong, det vill säga ytterligare tjugotre avsnitt, varpå inspelningen tog fart igen.

Carter behöll Vancouver som inspelningsplats, ett beslut fattat utifrån kvalitetsskäl. I Los Angeles/Hollywood föds och dör TV-serier med en hastighet jämförbar med en bananflugas livscykel, och därför har personalen alltid uppmärksamheten riktad mot något kommande projekt istället för det pågående. Denna attityd var främmande för personalen i Vancouver, de skulle alltid göra sitt bästa, resonerade Carter.

Trakten kring Vancouver agerade allt från arktiskt område till stäpplandskap under *Arkiv X'* första säsong. Och Carters kvalitetstänkande ledde till ett gediget pendlingsavstånd, då efterproduktionen precis som tidigare stannade kvar i Los Angeles.

I september 1993 hade *Arkiv X* premiär på amerikansk TV. Och Chris Carter hade inte sparat på krutet. Han och de andra manusförfattarna (Howard Gordon, James Wong och Glen Morgan m.fl.) bjöd på UFO-konspirationer, hämnd från andra sidan graven, en mordisk artificiell intelligens, telekinetiska krafter, religiösa helare och mycket annat. Och historierna framfördes med en kylslagen attityd som var något nytt på amerikansk TV.

Men någon tittarsuccé blev det inte. Efter ett par avsnitt förutspådde tidskriften *Entertainment Weekly* att *Arkiv X* inte skulle hålla sig kvar säsongen ut. *Arkiv X* var en uppenbar förlorare. Och tittarsiffrorna var inget att jubla över, mätt med amerikanska mått.

Cheferna på *Twentieth Century Fox Television* visade dock nåd. *Arkiv X* var välgjord och originell, det kunde till och med de se. De gav Chris Carter och hans nystartade produktionsbolag *TenThirteen* (månad och dag i Carters födelsedatum) i uppdrag att spela in ännu en säsong.

Men säsong två skulle medföra ett oväntat problem.

Gillian Anderson hade inlett ett förhållande med Clyde Klotz, en man som inledningsvis varit knuten till produktionen i Vancouver, och blivit gravid. Utan Gillian Anderson ingen Dana Scully, och det fanns inget utrymme för rollkaraktären att bli gravid.

Medan Carter och hans medarbetare försökte hitta en lösning dolde de hennes allt mer påtagliga tillstånd genom att klä henne i rymliga kläder och filma hennes scener ur gynnsamma kameravinklar.

– Okej, grabbar och tjejer, nu bryter vi här en stund. Gillian ska visst till att föda. Kan någon hämta några rena handdukar och koka upp vatten?

Ovanstående scenario var inget Carter ville utsätta sig för. När det började närma sig tiden för nedkomsten hade han och hans medförfattare ett manus redo. Dana Scully blev sålunda bortförd – sannolikt av ett UFO. Och i samband med Scullys försvinnande fick manusförfattarna ytterligare en intrigtråd att spinna vidare på. Fox Mulders utredning av vad hans kollega egentligen utsatts för gav *Arkiv X* en känslomässigt engagerande dimension som lockade tittare.

Carter verkar inte vara den ende som fått inpräntat i minnet att hårt arbete är en dygd: Trots förlösning med kejsarsnitt var Gillian Anderson tillbaka i produktionen efter bara ett avsnitts frånvaro. Och sjukhusscenerna i avsnittet där Dana Scully blir återfunnen, inledningsvis i koma, filmades på det sjukhus där Gillian Anderson återhämtade sig.

Den andra säsongen avslutas med ett skolexempel på en "cliffhanger". Fox Mulder blir instängd i en nedgrävd tågagn, som är fylld med något som verkar vara fysiska bevis på utomjordisk närvaro. Mannen som i pilotavsnittet gömde det utomjordiska implantatet i det stora, superhemliga lagret inne på Pentagons område har nu etablerat sig som en av storskurkarna i UFO-konspirationen. Han ger sina män order att sätta vagnen i brand, fullt medveten om att Mulder befinner sig inuti. Ordern utförs, varpå lågorna slår upp ur den öppna vagnsluckan.

Är Mulder död?

Manuset till detta dramatiska avsnitt är skrivet av Carter. Men till sin hjälp har han haft ingen mindre än David Duchovny. Aktören Duchovny har en examen i litteraturvetenskap och innan han valde skådespelarbanan bar han på en dröm om att bli författare. Han skulle bidra med sin berättartalang vid ytterligare ett par tillfällen under *Arkiv X*' livstid.

Reaktionerna på den andra säsongen blev gynnsamma. Tittarsiffrorna hade ökat, TV-serien förärades en *Golden Globe* för bästa dramaserie. Den amerikanska TV-världen hade med andra ord fått upp ögonen för *Arkiv X* och Chris Carter.

För Carters egen del innebar den andra säsongen hans debut som regissör. Han både skrev och regisserade avsnittet med titeln "Duane Barry", och detta gav blodad tand. Under *Arkiv X'* livstid skulle han inta regissörstolen inte mindre än tio gånger.

De inspirationskällor han uppgett när det gäller regi är inga okända förmågor: Alfred Hitchcock, Steven Spielberg och Stanley Kubrik. Och rollen som regissör var befriande, ansåg Carter. Som regissör omvandlar man en färdig historia till bilder och slipper undan manusförfattarens ständiga ångest inför det tomma arket/dokumentet som måste fyllas med en hållbar intrig och trovärdig dialog.

Den tredje säsongen inleddes med fortsättningen på andra säsongens cliffhanger. Detta inledningsavsnitt uppnådde tittarsiffror på nära tjugo miljoner! Därmed etablerades en tradition: Så gott som varje säsong avslutas med att någon av huvudpersonerna befinner sig i dödsfara samtidigt som bevisen på utomjordingarnas närvaro är precis inom räckhåll.

När tredje säsongen nått sitt slut var saken klar. *Arkiv X* hade blivit en dramaserie som följdes av den breda publiken. Man kan riktigt föreställa sig hur cheferna på *Twentieth Century Fox Television* med breda dollargrin turades om att dunka Carter i ryggen. Han var deras nya bästa kompis.

Chris Carter, David Duchovny och Gillian Anderson figurerade nu flitigt i massmedia. De hade blivit stjärnor, främst de båda skådespelarna. Skvallerpressen höll koll på deras privatliv och en del av fansen (de romantiskt lagda) spekulerade över om Fox Mulder och Dana Scully någon gång skulle få till det och bli ett kärlekspar.

Ett rykte om att Duchovny och Anderson redan var ett par privat cirkulerade i samband med en serie bilder som spridits över Internet. På bilderna ligger de två tillsammans i en säng, i varandras armar och ganska avklädda. Bilderna var tagna åt tidskriften *Rolling Stone* där de publicerats 1995 tillsammans med en artikel om *Arkiv X*. På en del av bilderna finns även Carter med i sängen, där han passar på att visa ryamattan på bröstet, men dessa spreds inte i samma utsträckning.

Ironiskt nog hade relationen mellan Duchovny och Anderson blivit allt annat än romantisk, och Carter skulle bli tvungen att hantera det på något sätt.

Det var ju inte så att han saknade arbetsuppgifter.

I egenskap av äkta kontrollmänniska hade Chris Carter näsan i det mesta som rörde *Arkiv X*. Till exempel hade TV-serien blivit mer än bara TV: Romaner baserade på karaktärerna i *Arkiv X* hade börjat ges ut. Den första i december 1994, *Goblins (De osynliga)*, 1996) av Charles Grant, som är en mycket produktiv amerikansk skräckförfattare och antologiredaktör. Charles Grant skrev också den andra, *Whirlwind (Dödlig vind)*, 1996), som utgavs ett halvår senare. Sedan sa Carter stopp.

Charles Grant skrev nämligen sina historier intuitivt, han arbetade inte fram något detaljerat synopsis. Carter hade plötsligt ingen kontroll över det som skrevs.

Ajöss med Grant, in med Kevin J. Anderson. Denne kunde presentera ett detaljerat synopsis, som Carter i sin tur kunde granska och påverka eller rakt upp och ner godkänna. Kevin J. Andersons första *Arkiv X*-roman, *Ground Zero (Nollpunkt)*, 1996) publicerades december 1995 och blev en smärre försäljningssuccé.

Kontrollmänniskan Carter bestämde också vilka journalister som skulle få intervjua skådespelarna – även om det bara var gästskådespelare. De journalister som uttalat sig negativt om *Arkiv X* tilläts inte komma i närheten av produktionen. Till och med försäljningen av T-tröjor och andra "prylar" med *Arkiv X*-logotypen ville han styra. Han såg

till att ha något att säga till om på alla nivåer inom produktionen, vilket ledde till en otrolig arbetsbelastning.

Om hårt arbete är en dygd, då strävade Carter sannerligen efter att bli ett dygdemönster.

Man ska smida medan järnet är varmt, en gammal sanning som även Chris Carter tagit fasta på. Nu när *Arkiv X* blivit en sådan framgång passade han på att lägga fram ett nytt förslag till en TV-serie.

Förslaget resulterade i *Millennium*, en TV-serie som handlar om en före detta FBI-agent, Frank Black, som har en unik och skrämmande förmåga att sätta sig in i seriemördarens psyke. Black arbetar som konsult åt polisen, ofta i samarbete med en brottsbekämpande organisation som kallar sig Millenniumgruppen.

TV-bolagets chefer bemötte förslaget med stor entusiasm. Och Carter, som uppenbarligen saknar behov av åtta timmars sömn, hade därmed två tunga projekt att driva parallellt. *Millennium* producerades enligt samma mönster som *Arkiv X*: inspelningsplats i Vancouver, efterproduktion i Los Angeles.

Anledningen till att TV-serien fick titeln *Millennium* var Carters övertygelse att ondskan skulle växa sig starkare och våldet eskalera ju närmare millennieskiftet vi kom. Och han, liksom TV-bolagets chefer, hoppades att tittarna skulle följa Frank Blacks vandring genom mörkret och undergångstämningen, en stämning som förstärks under förtexterna med citat från Uppenbarelseboken, Nostradamus profetior eller andra dystra källor.

Våldet och undergångstämningen som gestaltas i *Millennium* har sin upprinnelse i Carters tonårstid, då han på nära håll fick erfara människors förmåga att begå obegripliga illdåd. Ett exempel är det öde som drabbade hans matematiklärare på *Bellflower High*. Denne stod i godan ro i sin trädgård och vattnade gräsmattan när någon i en förbipasserande bil sköt honom i skallen. Ett annat exempel är lillebror Craigs bästa kompis, som fick ett slags knäpp och ströp och knivhög en kvinnlig kosmetikaförsäljare.

Även den paranoia som präglar *Arkiv X* har sin rot i Carters upplevelser som ung. De populära fraserna "Trust No One" och "The Government Denies Knowledge" kan härledas från Watergate-skandalen, som formade hans syn på makt och politik för all framtid.

Millennium hade premiär september 1996 med en suverän Lance Henriksen i rollen som Frank Black. Pilotavsnittet hade skyhöga tittarsiffror. Alla hade stora förväntningar på vad den före detta surfaren, numera TV-världens underbarn, presterat den här gången.

De lysande tittarsiffrorna var dessvärre bara förunnat pilotavsnittet. De dalade därefter raskt.

Och bakom *Arkiv X*' kulisser höll sig osämjan mellan Gillian Anderson och David Duchovny vid liv. Ryktet säger att det var en fråga om pengar som fick det att skära sig. Anderson hade knappt hälften så mycket betalt som Duchovny och detta ville hon så klart ändra på. Inledningsvis hade löneskillnaden motiverats av Duchovnys bredare erfarenhet, men nu drog de ju ett lika stort lass. Duchovny, som verkar ha ett ego stort som en tankbåt, ansåg att hennes löneanspråk var alltför tilltagna och surnade till.

Penningfrågan löste sig, men stämningen mellan Anderson och Duchovny förblev spänd. Detta medförde att Carter och hans författarstab allt oftare skrev manus där agenterna Mulder och Scully utreder fallen på var sitt håll, för att sedan sammanstråla i slutet. Om ens det. Höll man aktörerna isär, så kunde man hålla ovänskapen på en hanterbar nivå. Carter var så klart rädd för att deras konflikt skulle gå ut över arbetsmiljön och påverka hela produktionen.

Arkiv X hade nu gått in på sin fjärde säsong i USA och en *Arkiv X*-feber spred sig över resten av världen. Till och med i diskbänksrealistiska Sverige hade man fått upp ögonen för TV-serien. TV4 började sända *Arkiv X* 1996.

Varför inte utnyttja det gynnsamma läget och spela in en riktig film? *Twentieth Century Fox* var beredda att hosta upp pengarna. Skådespelarna hade lovat att vara tillgängliga.

Att ta steget från TV-produktion till filmproduktion krävde en rejäl arbetsinsats, men Carters inställning till arbete har ju framgått. Han och Frank Spotnitz (manusförfattaren med ansvaret för den röda tråden i UFO-konspirationen, TV-seriens "mytologi") for till Hawaii, och under några dagar strukturerade de upp intrigen för säsong fem, som sedan skulle utmynna i biofilmen.

För att få tid och utrymme att koncentrera sig på filmen överlämnade Carter ansvaret för *Millennium* till författar- och producentduon Glen Morgan och James Wong. Men Carter såg givetvis till att ha insyn i allt de gjorde och behöll sin vetorätt. *Millenniums* tittarantal hade som sagt sjunkit drastiskt, sedan stannat på ett antal som varken rörde sig mycket uppåt eller neråt. Att detta sorgebarn fick en andra säsong berodde på Carters goda relation med cheferna på *Twentieth Century Fox Television*. Dessa hyste möjligen också ett visst hopp om att Morgan och Wong, som skrivit många riktigt minnesvärda *Arkiv X*-episoder, skulle kunna åstadkomma något som lockade till sig tittarna.

Filmen *The X-files: Fight the Future* spelades in under uppehållet mellan säsong fyra och fem. Inspelningsorten var Hollywood/Los Angeles och inte Vancouver – till David Duchovnys stora förtjusning. Att spendera så mycket tid i Vancouver hade haft menlig inverkan på hans karriär, ansåg han.

Carter var nu överhopad med arbete: Han övervakade bearbetningen av filmen, skrev manus inför *Arkiv X*' femte säsong, höll koll på allt kring produktionen och sneglade med ena ögat på vad som hände med *Millennium*... Då passade merparten av *Arkiv X*' bästa manusförfattare på att ge sig av, varpå Carter och Spotnitz tvingades rekrytera nya förmågor. Dessa höll dock inte måttet och Carter var nödsakad att ägna mycket av sin knappa tid åt att omarbeta deras manus.

De nya författarna åkte därmed ut, och på Internet dök ett diskussionsforum upp under namnet "The ex-files", där före detta medarbetare ventilerade sitt missnöje med Carter. De såg honom som övermåttan krävande och orättvis, för att inte tala om att hans omarbetningar av deras manus varit rena katastrofen.

Författarproblemet ledde till att man anlidade utomstående författare, som anmält sitt intresse för att skriva *Arkiv X*-manus. Bland dessa valde Carter cyberpunkgossarna William Gibson och Tom Maddox, och den inte helt okände skräckmästaren Stephen King. Men för att deras manus skulle passa in i konceptet skrevs de som gruppaktivitet – Carters medverkan i skrivprocessen var givetvis ett måste.

Säsong fem blev trots alla problem bakom kulisserna mycket framgångsrik, och när den nått sitt slut under maj månad 1998 avlöstes den av filmen, *The X-files: Fight the Future*. De första dagarna strömmade publiken till, sedan avtog strömmen. Det ekonomiska resultatet blev i slutänden skapligt, ingen gedigen kassasuccé.

Nu väntade ytterligare bekymmer.

David Duchovny hade gift sig med Tea Leoni, en skådespelerska känd från bl.a. *Jurassic Park 3*. Hon hade vid den här tidpunkten en roll i en TV-serie som spelades in i Los Angeles. Om han skulle arbeta i Vancouver och Tea i... Nej, det var oacceptabelt!

Duchovny riktade sin ilska mot Carter och hävdade att denne redan 1993 lovat honom att *Arkiv X* skulle flytta till Los Angeles om TV-serien blev en succé. Mer succé än

så här kunde man väl inte begära? Duchovny hotade med att ge tusan i att skriva på kontraktet för kommande säsong. *Arkiv X* riskerade att förlora sin ena huvudrollsinnehavare.

Arkiv X utan Fox Mulder? Hur skulle det se ut?

Sedan länge hade Duchovny kvidit över att vara bunden av *Arkiv X*. Han ville spela in riktiga filmer, inte låta karriären bestå av ett evigt medlemskap i det B-lag som TV-skådisarna utgör.

Duchovny fick sin vilja igenom och Carter tvingades ta ett tårfyllt farväl av medarbetarna i Vancouver. Staden skulle dock inte överges. *Millennium* fanns ju kvar. Och så fort han fick igång någon ny produktion, så kunde Vancouverpersonalen räkna med att få vara med.

Den positiva sidan av saken var att Duchovny och Anderson för första gången på länge var överens om något: Båda ville att produktionen skulle flytta till Los Angeles.

När *Arkiv X* gick in på sin sjätte säsong, nu en hundraprocentig Los Angeles-produktion, hade Chris Carter tagit över *Millennium* igen. Glen Morgans och James Wongs kontrakt hade löpt ut, och de gick vidare till andra projekt. Trots att de gjutit nytt liv i *Millennium*, med nya och mer intressanta karaktärer och tilltalande intriger, så uteblev de stora tittarskarorna.

Chris Carter var fast besluten att göra något åt den saken.

Men hans insats ledde till att tittarsiffrorna sjönk, varpå *Millennium* lades ner 1999 efter tre säsonger.

Redan innan nedläggningen av *Millennium* hade Carter ett ersättningsprojekt redo. Projektet var baserat på en tecknad serie vid namn *Harsh Realm*, på svenska ungefär "Ogästvänlig värld", och denna ogästvänliga värld är virtuell och datorgenererad.

Den virtuella världen är skapad av militären med avsikt att träna soldater i allehanda miljöer och situationer. Dit in skickas löjtnant Hobbes och medan hans medvetande utforskar denna konstgjorda värld ligger hans kropp snyggt och stilla i koma. Han upptäcker att världen styrs av en diktator, en före detta soldat. Hobbes ansluter sig till en motståndsrörelse för att störta diktatorn.

Twentieth Century Fox Television gav sitt godkännande och Carter skrev manus och TV-serien producerades enligt samma recept som tidigare: inspelning i Vancouver, efterproduktion i Los Angeles.

Harsh Realm hade premiär hösten 1999. Tre avsnitt visades. Sedan lades den ner. Ytterligare sex avsnitt var inspelade, men de visades inte ens. Tittarsiffrorna var bedrövligen låga.

Troligen hade Carter betraktat *Harsh Realm* som nästa stora succé och *Arkiv X*' arvtagare. *Arkiv X* hade nämligen avslutat sin sjätte säsong med sjunkande tittarsiffror!

Carter dolde inte sin besvikelse och frustration utan anklagade de ansvariga på *Twentieth Century Fox Television* för att ha klantat sig och inte marknadsfört hans produktion tillräckligt. Det var inget fel på hans skapelse, orsaken till de bedrövligen låga tittarsiffrorna låg enbart i bolagets sätt att hantera *Harsh Realm*.

När *Arkiv X* var inne på sin sjunde säsong passade Duchovny på att stämna *Twentieth Century Fox Television*. Han yrkade på ett skadestånd på tjugo miljoner dollar. I stämningsansökan omnämndes Chris Carter. Enligt Duchovny hade Carter varit medveten om de oegentligheter som bolaget ägnat sig åt men hållit tyst i utbyte mot att få pengar till att producera ännu en TV-serie.

De oegentligheter som Duchovny hänvisade till rörde hans kontrakt, som gav honom del i vinsten vid en eventuell försäljningen av *Arkiv X* till TV-bolagens kabelkanaler. *Twentieth Century Fox Television* hade nu sålt rättigheterna till ett dotterbolag, inte

till den högstbjudande. Man hade med andra ord inte vinstmaximerat. Och detta motsvarade ett beräknat inkomstbortfall för Duchovny på omkring tjugo miljoner dollar, därav det begärda skadeståndet.

Carter var mycket försiktig i sina kommentarer angående den här saken. Han var uppenbart orolig för att hamna i ännu sämre dager hos Duchovny. Det hela löste sig emellertid utan att gå till rättegång, vilket lär betyda att Duchovny fått sina pengar.

Som om detta inte var nog visade det sig att *Arkiv X'* sjunde säsong resulterat i ännu sämre tittarsiffror än föregående säsong. Enligt beräkningarna uppnådde säsong sju lite över fjorton miljoner tittare, en minskning med fem miljoner sedan säsong fem.

Nu stod Carter där med endast *Arkiv X* – allt annat hade misslyckats!

Och Duchovny satte ytterligare en käpp i hjulet genom att bara gå med på att medverka i hälften av avsnitten i säsong åtta. Carter kunde bara tacka och ta emot. Han insåg att David Duchovny, precis som tittarna, höll på att överge *Arkiv X*.

Säsong sju avslutas därför med att Fox Mulder försvinner i en UFO-relaterad händelse, precis som Dana Scully en gång gjort. Men Fox Mulder skulle vara försvunnen under betydligt längre tid.

Carter försökte under säsong åtta introducera en värdig efterträdare i FBI-agenten John Dogget, utmärkt gestaltad av Robert Patrick, känd från bl.a. *Terminator 2*. Och UFO-konspirationen fick en lite annorlunda inriktning. Nu handlade det om vad som egentligen hänt Mulder och hur Scully kunde vara gravid, trots att hon blivit steril av de experimentella ingrepp hon tidigare utsatts för. Och eftersom hon är gravid, vem är då pappan? Utöver detta hade ett slags supersoldater börjat blanda sig i leken och dessa kunde vara av utomjordiskt ursprung... eller jordiskt... eller både och.

Fox Mulder återvänder i mitten av säsongen, varpå tittarna strömmade till. Men det var högst tillfälligt.

Säsongens slutresultat hade sjunkit under den gräns som innebär en tryggad framtid.

Carter drabbades nu troligen av panik och försökte satsa på ett säkert kort.

Bland karaktärerna i *Arkiv X* finns en trio nördar som kallar sig *The Lone Gunmen*. De odlar sin paranoia genom alla möjliga konspirationsteorier och är sprängfyllda med udda kunskaper, men även nyttiga sådana inom data- och övervakningsteknologi. De har bistått Mulder och Scully under deras utredningar och bidragit med många komiska inslag i *Arkiv X*.

Varför inte ge de tre nördarna en alldeles egen TV-serie? De var ju populära redan i utgångsläget. Och Chris Carter hade ju inlett sin karriär i TV-världen genom ett komedimanus. Om något kunde driva undan molnen och släppa fram solskenet igen, så var det *The Lone Gunmen*!

Även bolagets chefer tyckte att idén verkade bra, så Carter och kärntruppen av författarna från *Arkiv X*, John Shiban, Vince Gilligan och Frank Spotnitz, började skriva manus för glatta livet.

The Lone Gunmen dök upp under 2001, men tittarna var måttligt intresserade av nördarnas aktiviteter. TV-serien lades ner efter en säsong.

Arkiv X' nionde och sista säsong körde igång, nu helt utan David Duchovny. Och det dröjde inte länge förrän tittarsiffrorna avkunnade domen: Det var dags att lägga ner *Arkiv X*, efter nio år i TV-rutan.

Duchovny återvände dock i rollen som Fox Mulder i det allra sista avsnittet, ett långfilmslångt avsnitt med titeln "The Truth". Återkomsten berodde sannolikt på att Carter gett honom möjlighet att regissera ett av säsongens avsnitt, ett avsnitt som Duchovny själv varit med om att skriva. Det var inte tal om någon debut. Duchovny hade regisse-

rat två avsnitt under säsong sex respektive sju, men uppgiften var tillräckligt lockande för att han skulle göra ett sista gästspel som Mulder.

I juni månad år 2002 stod alltså Chris Carter och hans produktionsbolag *TenThirteen* utan något aktivt TV-projekt.

Det verkar nu som om Carters karriär kan beskrivas med en klockformad kurva: uppgång, topp, nedgång. Med tanke på att Carters samtliga projekt, förutom *Arkiv X*, mer eller mindre floppat, så råder det ingen tvekan om var på kurvan han befinner sig.

Men därmed inte sagt att Carter skulle vara ute ur leken. Han och hans produktionsbolag *TenThirteen* sitter på åtskilliga miljoner dollar, och mycket pengar öppnar som bekant alltid dörrar och ger nya möjligheter. Carter är dessutom kontraktbunden att skriva två romaner för ett stort förlag; han har ytterligare en TV-serie att producera för *Twentieth Century Fox Television*; han planerar för två filmproduktioner, varav den ena är en *Arkiv X*-film.

Vad resultatet blir av allt detta återstår att se. Om hans karriär skulle fortsätta i enlighet med kurvan, det vill säga i nedåtgående riktning, så kommer hans namn ändå alltid att vara förknippat med en TV-serie som i sina bästa stunder överglänste det mesta i TV-produktion och som gjort intryck på TV-tittare världen över.

Och detta är trots allt få förunnat.

Källor i urval:

Tidskrifter

Goldman, Jane, "Life in a Day", London Times Special, augusti 1998

Craig, Jeff, "Write the Future", SFX, juni 1999

Hughes, David, "Xs & Whys", SFX, mars 1998

Swallow, Jim, "The X Factor", SFX, september 1995

Swallow, Jim, "Men in Black", SFX, januari 1996

Lipsky, David "The Beast Within", Rolling Stone, februari 1997

Ramsay, Carolyn, "X Surfer Boy", Buzz Magazine, mars 1997

Litteratur

Lowry, Brian, "Trust No One – The Official Third Season Guide to the X-files", Harper Prism 1996

Goldman, Jane, "The X-Files Book of the Unexplained Volume 2", Harper Prism 1997

Goldman, Jane, "The X-Files Book of the Unexplained Volume 1", Simon & Schuster 1995

Webbsidor

www.xfiles.com

www.salon.com

www.chrisarteronline.com

www.the11thhour.com

www.morganandwongonline.com

1013.free.fr

www.x-files.nu

© 2003 Håkan Almgren